Pankreasnyheter

Christos G Dervenis, ed. **Advances in pancreatic disease. Molecular biology, diagnosis and treatment.** 401 sidor. Stuttgart: Georg Thieme Verlag. 1996. Pris DM 248. ISBN 3-13-104331-8.

Recensenter: docenterna Åke Andrén-Sandberg och Jan Axelson, kirurgiska kliniken, Universitetssjukhuset i Lund.

Det kan tyckas som om organspecialisternas behov av allt mer specialiserad litteratur någon gång skulle bli mättat, men i stället utkommer bok efter bok. Vad gäller pankreas kom två symposieböcker under förra året; en från Begers grupp i Ulm och en från Neoptolemos i Birmingham, så man kan ju ifrågsätta om det verkligen finns plats för en till. Även inom ett smalt område som pankreatologi ökar emellertid informationsmängden explosionsartat beroende på hög experimentell och klinisk forskningsaktivitet, vilket kan rättfärdiga nya böcker. En förutsättning är dock att böckerna har ett bra innehållsregister, och det har den här aktuella boken.

Det bästa från två symposier

Dervenis bok är »best of»från två symposier hållna med drygt ett års mellanrum i Aten. Just den selektion som därav blivit följden gör att bidragen håller väl så hög klass som de i de båda andra nyutkomna böckerna. Boken är indelad i fem huvuddelar: molekylärbiologi, akut pankreatit, kronisk pankreatit, pankreascancer och pankreastransplantation, varvid åtminstone de fyra första innehåller direkta nyheter och i övrigt goda översikter. För den som sysslar med klinisk pankreatologi är den första delen sannolikt av störst intresse, eftersom den ger förhoppningar om att man skall finna nya behandlingsalternativ, medan de tre därpå följande mer ger »state-of-the-art».

Spännande fynd

Den molekylärbiologiska delen är delvis skriven av kliniker, vilket håller frossandet av svårförståeliga termer inom rimliga gränser, och ger dem som ännu inte hoppat på tåget en chans att göra det. Från cancerterapisynpunkt är fynden av den autokrina stimuleringen mycket spännande. Mer tydligt än för de flesta andra solida cancrar har man funnit att till TGF(transforming growth factor)-familjens receptorer binds en hel rad ligander: TGF-alfa, amfiregulin, heparinbindande-EGF (epidermal growth factor), betacellulin, neuregulin etc, vilket utlöser dels en stimulering till proliferation, dels en nybildning av fler ligander. Likartade förhållanden redovisas för FGF-receptorer, TGF-beta, PDGF (platelet derived growth factor) med flera. Denna snabbt expanderande kunskap tillsammans med vetskapen om den mycket höga frekvensen mutationer i p53-genen och ras-onkogenerna gör att man kan ana teoretiska möjligheter att blockera tillväxten, och kanske att på sikt kunna rätta till de genetiska felen i cancercellen. Av okänd anledning, liksom avseende humorala tumörmarkörer, tycks det som om pankreascancern här lämpar sig extra väl att studera. Trots intensiteten i studierna av molekylärbiologiska metoder är de flesta resultat fortfarande av beskrivande natur; förklaringarna är ännu relativt sällsynta.

Fria radikalernas roll diskuteras

Avseende akut pankreatit har utvecklingen varit mer långsam när det gäller nya resultat om patogenes. De mest intressanta »nya» tankegångarna diskuteras i boken av HG Beger och medarbetare, som tar upp de fria radikalernas roll. Stor forskningsmöda har lagts ned inom detta fält, men hittills har de terapeutiska framgångarna uteblivit, trots övertygande experimentella forskningsresultat. Är det ett blindspår eller kan man förvänta sig ett genombrott – vi skulle behöva det för de akuta, svåra pankreatiterna (eller för att tillsätta någon profylaktisk faktor i brännvinet?). De svåra akuta pankreatiterna ägnas ett berättigat stort utrymme. P Freeny från Seattle sammanfattar användandet av datortomografi med att de patienter som inte svarar på medicinsk behandling inom 72 timmar bör genomgå undersökningen, så också de som efter sju till tio dagar inte tillfrisknat som förväntat.

Frågor vad gäller smärtan

Vad gäller kronisk pankreatit diskuteras i första hand orsaken till smärtan och i andra hand hur den skall behandlas. DE Bockmans och medarbetares patoanatomiska studier av de förtjockade intrapankreatiska nerverna som förlorat sin integritet mot peptidhormonpåverkan är spännande, men samtidigt undrar man om detta skulle förklara all smärta vid kronisk pankreatit: varför finner man så dålig korrelation mellan histologiska fynd och smärta, och hur kan man förklara korrelationen av högt tryck till det intrapankreatiska trycket? I denna del, liksom i de andra, finns flera välskrivna kapitel av grekiska och italienska forskare, vilka bör uppmärksammas. Alltför ofta domineras böcker och tidskrifter av dem med engelska som modersmål, till förfång för andra som kan ha minst lika intressanta tankar. Klassificering av kroniska pankreatiter tas bland annat upp på ett föredömligt sätt.

Genomgång av klassificeringar

Vad gäller pankreascancer har under de senaste åren visats ett förnyat intresse för klassificeringsfrågor, i första hand då man ifrågasatt de japanska resultaten som beroende enbart på ett annat sätt att klassificera sjukdomen. I Dervenis bok gör den numera pensionerade TNM-altmeistern P Hermanek en mycket läsvärd genomgång av grunderna för klassificeringarna och de svårigheter som uppkommer genom att nya prognostiska faktorer ständigt tillkommer. TNM-klassifikationen (T = primärtumör, N = regionära lymfkörtlar med tumörväxt, M = fjärrmetastaser) vid pankreascancer har ett sämre prognostiskt värde än den japanska indelningen, vilket dels beror på att TNM inkluderar tämligen avancerade cancrar i stadium I, medan det japanska systemet också ger ökat utrymme för växtsättet. Rollen för datortomografi och magnettomografi för diagnos och stadieindelning vid pankreascancer diskuteras av C Stoupis, en grekisk radiolog som arbetar i Bern. Men diskussionen leder dessvärre inte fram till något definitivt ställningstagande (kanske skall vi i detta avseende avvakta den kommande boken från symposiet i Magdeburg 1996 om diagnostik av pankreassjukdomar).

För varje pankreatolog

Sammanfattningsvis är det en symposiebok som är välskriven i högre grad än genomsnittet av denna art. Den har inte några överlappningar och innehåller förvånansvärt många nyheter. Varje klinisk pankreatolog och gastroenterolog bör ha tillgång till boken. •

Läsning för alla med intresse för medicinsk etik

Jan-Otto Ottosson. **Värden i vården. Svenska Läkaresällskapets delegation för medicinsk etik 1988–1993.** 157 sidor. Stockholm: Svenska Läkaresällskapet och Spri, 1997. Pris ca 160 kr. ISSN 0284-5342.

Recensent: docent Tore Nilstun, enheten för medicinsk etik, Lunds universitet.

Svenska Läkaresällskapets delegation för medicinsk etik har funnits sedan 1969, och i enlighet med traditionen har delegationens förre ordförande Jan-Otto Ottosson nu i bokform sammanfattat och systematiserat symposier och debatter där delegationen varit involverad under åren 1988 till 1993. Tidigare sammanställningar har gjorts av Gustav Giertz (»Etik i läkarens vardag», 1984) och Gunnar Dahlström, Lars Åke Pellborn och Urban Rosenqvist (»Individ och samhälle», 1992). I likhet med de tidigare böckerna är »Värden i vården» välskriven och lättillgänglig, vilket gör att den bör kunna läsas av alla med intresse för medicinsk etik.

I boken analyseras en impo-